

Przyrodnicze rymowanie – otaczającego świata poznawanie
Gady i płazy wielkopolskich parków krajobrazowych

Wydano na zlecenie:

Zespołu Parków Krajobrazowych
Województwa Wielkopolskiego
Pl. Wolności 18
61-739 Poznań
Tel. (61) 65 54 650
www.zpkww.pl
www.ekoedukacja.com.pl

We współpracy z:

Ligą Ochrony Przyrody
(Zarząd Okręgu w Poznaniu)
Al. Niepodległości 32
60-714 Poznań
Tel. 517 557 018
www.lop-poznan.cba.pl

Publikacja przygotowana przez zespół w składzie: Janusz Łakomiec, Paweł Śliwa, Małgorzata Walicht,
Eliza Mikołajewska-Maruszyńska, Natalia Sulanowska, Tomasz Michalski, Małgorzata Kołtowska

Zdjęcia: Tomasz Skorupka

Rysunek na okładce: Mateusz Gołembowski ze Szkoły Podstawowej nr 4 w Swarzędzu

Bibliografia: Joanna Mazgajska, „Płazy Świata”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009;
Josef Blab, Hannelore Vogel, „Płazy i gady Europy Środkowej”, Multico, 1999

**Niniejsze opracowanie powstało dzięki wsparciu finansowemu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Poznaniu**

ISBN: 978-83-63970-09-3

Poznań 2014

PANTEON
POLSKIEJ
EKOLOGII

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

Wprowadzenie

Płazom i gadom, ze względu na specyficzny wygląd i zachowanie oraz tajemniczy tryb życia, przypisywano w przeszłości magiczne moce, otaczała je aura pogardy oraz uprzedzeń. W powszechnej świadomości zwierzęta te budziły strach i obrzydzenie, czego wyrazem są utarte powiedzenia „wyhodować żmiję na własnej piersi”, „mieć węża w kieszeni” czy też obelgi „ty żmijo”, „ty ropucho”, „ty gadzie obślizgły”. Takie przekonania nie sprzyjały ochronie tych coraz rzadszych, pożytecznych i niegroźnych zwierząt. Dzisiaj, gdy ludzie bardzo mocno zmienili otaczający świat i odcisnęli nieodwracalne piętno na przyrodzie, najwyższy czas przekreślić niekorzystne mity dotyczące płazów i gadów i z dziecięcą ciekawością poznać je bliżej.

Niniejsza publikacja przeznaczona jest głównie dla najmłodszych, a jej celem jest ukazanie różnorodności gatunków płazów i gadów zamieszkujących Wielkopolskę. Rysunki i wierszyki zawarte w publikacji są dziełem laureatów konkursu przyrodniczo-artystycznego „Przyrodnicze rymowanie – otaczającego świata poznawanie - gady i płazy wielkopolskich parków krajobrazowych” ogłoszonego w 2014 roku przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego oraz Ligę Ochrony Przyrody Okręg Poznań. Konkurs skierowany był do uczniów klas IV-VI szkół podstawowych z terenu Wielkopolski, a przeprowadzono go przy wsparciu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu. W książeczce zaprezentowano 15 gatunków płazów i gadów występujących w Wielkopolsce. Serdecznie zachęcamy do lektury, najlepiej w rodzinnym gronie!

Płazy

Płazy to zwierzęta dwóch środowisk: wody i lądu. Aby mogły się rozmnożyć, potrzeba zbiornika wodnego – odpowiedniego miejsca dla rozwoju skrzeku oraz larw płazów. Płazy posiadają delikatną skórę pokrytą śluzem, przez którą prowadzą oddychanie. Ich zawsze wilgotna skóra często zawiera gruczoły jadowe oraz komórki pigmentowe, przez co liczne gatunki płazów są bardzo kolorowe. Skóra żab, ropuch i traszek nie wytwarza żadnych łusek. Płazy nie piją, ale pobierają wodę z otoczenia – ze zbiorników wodnych, z mgły, rosy, a nawet wilgotnej ściółki leśnej. Późną jesienią płazy chowają się w miejscach, w których nie zamarzną i wchodzą w stan hibernacji. W ukryciu spędzają całą zimę i pojawiają się dopiero na wiosnę następnego roku. Te ciekawe zwierzęta są zmiennocieplne - temperatura ich ciała zależy od temperatury otoczenia. Polskie żaby ropuchy i traszki nie opiekują się swoim potomstwem. Dorosłe płazy odżywiają się na lądzie, są mało wybredne, żarłoczne i drapieżne. Larwy płazów odżywiają się w wodzie: kijanki zjadają głównie pokarm roślinny na przykład glony, a w hodowli sałatę, ale też martwe zwierzęta, natomiast larwy traszek są mięsożerne i zjadają larwy owadów oraz zooplankton.

Gromada płazów jest w Polsce reprezentowana przez dwa rzędy tych zwierząt: płazy ogoniaste oraz płazy bezogonowe.

- Rząd płazy ogoniaste reprezentowany jest przez rodzinę salamandrowate. Należą do niej następujące gatunki zwierząt: salamandra plamista, traszka zwyczajna, traszka grzebieniasta, traszka górską i traszka karpacka. W Wielkopolsce przy odrobinie szczęścia można spotkać traszkę zwyczajną i traszkę grzebieniastą.

- Rząd płazy bezogonowe reprezentowany jest przez pięć rodzin: kumakowate, grzebiuszkowate, rzekotkowate, ropuchowate i żabowate. Do rodziny kumakowatych należą dwa gatunki: kumak nizinny i kumak górski, natomiast rodzinę grzebiuszkowate reprezentuje grzebiuszka ziemna. Rodzina ropuchowate reprezentowana jest przez ropuchę szarą, ropuchę zieloną i ropuchę paskówkę, a przedstawicielkami rodziny rzekotkowatych są rzekotka drzewna i odnotowana również na terenie naszego kraju rzekotka wschodnia. Do rodziny żabowate zaliczamy żaby brunatne: moczarową, trawną oraz dalmatyńską i żaby zielone: śmieszkę, jeziorkową i ich mieszańca żabę wodną. W Wielkopolsce można obserwować kumaka nizinnego, grzebiuszkę ziemną, ropuchy: szarą, zieloną i paskówkę, rzekotkę drzewną oraz żaby: wodną, śmieszkę, jeziorkową, moczarową oraz najczęściej spotykany gatunek – żabę trawną.

Gady

Gady należą do owodniowców – ich zarodek otaczają trzy błony płodowe zapewniające mu właściwe środowisko rozwoju. Dzięki temu, gady jako pierwsze kręgowce uniezależniły się od środowiska wodnego i przystosowały do życia na lądzie. Wygląd i budowa skóry to najważniejsza cecha odróżniająca płazy od gadów. Sucha i chropowata skóra gadów pokryta jest rogowymi tarczami (u żółwi) lub tarczami i łuskami (u węży i jaszczurek) i doskonale odgradza od świata zewnętrznego. W trakcie wzrostu jaszczurki i węże zrzucają naskórek w postaci wylinki. Jaszczurki i żółwie posiadają dobrze wykształcone kończyny zakończone pazurami. Niektóre występujące w Polsce gady kończyn jednak nie posiadają: są to węże i jaszczurki beznogie – padalce. Węże i jaszczurki mają kręgosłup wewnętrzny. U węży nie występuje mostek, a liczba kręgów może przekroczyć nawet 400. Żółwie to z kolei jedyne kręgowce na świecie, które posiadają szkielet zewnętrzny - „skorupę” czyli plastron (część brzuszna) i karapaks (część grzbietowa) zbudowany z kostnych płyt. W rozwoju gadów nie pojawia się larwa – małe jaszczurki, żółwie i węże wykluwają się z jaj i od razu zdolne są do samodzielnego życia. Polskie gady należą do zwierząt jajorodnych lub jajożyworodnych. U zwierząt jajożyworodnych młode opuszczają osłonki jajowe w momencie składania jaj. Tak dzieje się na przykład u jaszczurki żyworodnej, padalca, żmii zygzakowatej i zaskrońca. Gadami jajorodnymi, czyli takimi, których młode wykluwają się z jaj, są jaszczurka zwinka, zaskroniec zwyczajny, wąż Eskulapa i żółw błotny. Wszystkie gady żyjące w Polsce są mięsożerne, chociaż w innych regionach świata występują na przykład roślinożerne legwany czy też żółwie lądowe. Węże polują na drobne kręgowce takie jak myszy, płazy, ryjówki i norniki, a jaszczurki odżywiają się bezkręgowcami - owadami, pajakami i ślimakami. Żółw błotny nie jest wybredny i zjada różnorodny pokarm: płazy, owady wodne, drobne ryby, nie pogardzi też padliną.

Krajowe gady reprezentowane są przez dwa rzędy tych zwierząt: żółwie i łuskoskóry.

- Rząd żółwie reprezentowany jest przez rodzinę żółwie błotne. Jej jedynym przedstawicielem jest żółw błotny.
- Rząd łuskoskóry reprezentują dwa podrzędy: jaszczurki i węże. Do jaszczurek zaliczane są dwie rodziny: padalce i jaszczurki właściwe. Padalce reprezentowane są przez dwa gatunki: padalca zwyczajnego i padalca kolchickiego, natomiast do jaszczurek właściwych należą jaszczurka zwinka i jaszczurka żyworodna. Podważane jest występowanie w naszym kraju jaszczurki zielonej, której stanowiska były w przeszłości podawane ze Śląska Cieszyńskiego. Do węży należy rodzina węże właściwe, którą reprezentują: zaskroniec zwyczajny, zaskroniec rybołów, wąż Eskulapa, gniewosz plamisty i żmija zygzakowata.

W Wielkopolsce możemy spotkać żółwia błotnego, padalca zwyczajnego, jaszczurkę zwinkę, jaszczurkę żyworodną, zaskrońca zwyczajnego i żmiję zygzakowatą. W parkach w większych miastach można również obserwować pochodzącego z Ameryki Północnej żółwia czerwonołycznego – gatunek obcy rodzimej faunie.

Wybrane gatunki gadów i płazów występujące w wielkopolskich parkach krajobrazowych

Ropucha szara

Ropucha zielona

Kumak nizinny

Grzebiuszka ziemna

Ropucha paskówka

Żaba moczarowa

Traszka grzebieniasta

Traszka zwyczajna

Żaba jeziorkowa

Rzekotka drzewna

Jaszczurka zwinka

Żółw błotny

Zaskroniec zwyczajny

Padalec

Żmija zygzakowata

Ropusze życie

Ropuszka szara, na łące mieszkała,
i żartowała, że skóra jej poszarzała.
Co noc o zmierzchu, dzień swój rozpoczyna,
księżyc podziwia swymi złocistymi oczyma.
A na obiadek i na kolację
chrząszcze, dżdżownice i gąsienice
nimi ropuszka się objadała.
W marcu i kwietniu każdego roku,
wyrusza żabka w rodzinne strony,
by szukać męża, by szukać żony.
Tam skrzeku sznury owija w rośliny,
by z nich po dniach kilku małe kijanki były.
Choć ropuszka jest dość mała,
żyć by lat 40 chciała,
chrońmy więc rodzime płazy.

Wiktoria Dardas
Szkoła Podstawowa w Czerniejewie
Gmina Czerniejewo

Mateusz Gołembowski
Szkoła Podstawowa nr 4 w Swarzędzu
Gmina Swarzędz

Ropucha szara (*Bufo bufo*)

Jeden z najpospolitszych płazów w naszym kraju. Jej ciało jest krępe, masywne i spłaszczone. Kończyny krótkie, głowa szeroka z zaokrąglonym pyskiem. Po bokach głowy są charakterystyczne parotydy z gruczołami jadowymi. Oczy ma koloru złocistego z poziomą źrenicą. Skóra gruba, w kolorze oliwkowym, brązowym, szarym lub rdzawym i pokryta licznymi brodawkami. Poza okresem godowym prowadzi ściśle lądowy tryb życia i jest aktywna głównie w nocy i o zmierzchu. Ropuchy żyją w lasach, na łąkach, w ogrodach, sadach, polach uprawnych, a także w sąsiedztwie zabudowań. Samica składa w zbiorniku wodnym dwa galaretowate sznury skrzeku owijając je o rośliny wodne. Po kilkunastu dniach, wylęgają się z nich kijanki.

Ropucha zielona

Próba chóru się odbywa?
Śpiew kanarka wydobywa?
To ropucha, lecz nie szara,
A zielona, okazała.
Skóra kryta brodawkami,
Jasnozielona z licznymi plamami.
Spłaszczony parotydy z boku głowy,
Prowadzi tryb nocny i lądowy.
Samiec worek rezonatorowy
Na dnie jamy ma gębowej.
A samica, chociaż większa,
W płytkiej i ciepłej wodzie się upiększa.
Żółte oczy w samca wpatruje,
Sznury skrzepu w wodzie kamufluje.
Choć ropucha ta nie piękna,
To ochroną dziś objęta.

*Marcin Karczewski
Szkoła Podstawowa w Książu Wielkopolskim
Gmina Książ Wielkopolski*

*Maciej Grudziński
Szkoła Podstawowa w Dąbiu
Gmina Dąbie*

Ropucha zielona (*Bufo viridis*)

Płaz średniej wielkości o masywnym ciele. Oczy ma żółte z poziomymi eliptycznymi źrenicami. Po bokach głowy są spłaszczone parotydy z gruczołami jadowymi. Skóra pokryta jest brodawkami, często czerwonego koloru. Grzbiet ciała jest jasnozielony z licznymi plamami, brzuch jasnoszary lub białawy. Żyje na terenach otwartych i suchych o piaszczystym podłożu, łąki, pola uprawne. Często przebywa w bezpośrednim sąsiedztwie człowieka. Gody odbywa w niewielkich, płytkich i dobrze nasłonecznionych zbiornikach wodnych. Samiec ma worek rezonatorowy na dnie jamy gębowej, z którego wydobywa głos godowy podobny do śpiewu kanarka. Samica składa galaretowate sznury skrzeku, z których wylęgają się kijanki. Zimuje na lądzie w norach ziemnych.

Kumak nizinny

Nad wodą czystą i płytką
przykucnął sobie cichutko
i wygrzewając się na kamieniu
głos wydał o smutnym brzmieniu.
Siedzi kumak w rozterce,
w źrenicach oczu błyszczy serce.
Może niewielki i mało przebojowy
przywdział kolor szarobrazowy.
Lecz gdy czyha zagrożenie
eksponuje ubarwienie.
Plamy czerwone lub pomarańczowe,
a na grzbiecie gruczoły jadowe.
Jeśli jesteś skorupiakiem
drżj biedaku przed kumakiem,
bo choć mały z niego płaz
może żyć dwadzieścia lat.

*Marcelina Pawlicka
Szkoła Podstawowa w Borku Wielkopolskim
Gmina Borek Wielkopolski*

*Paweł Nowak
Szkoła Podstawowa w Grodzisku Wielkopolskim
Gmina Grodzisk Wielkopolski*

Kumak nizinny (*Bombina orientalis*)

Coraz rzadziej w Polsce występujący płaz bezogoniasty, kiedyś liczny w małych oczkach śródleśnych lub stawach przy gospodarstwach rolnych. Jest niewielkich rozmiarów, brunatno-czarno ubarwiony. W momencie zagrożenia przewraca się na plecy i odstrasza napastnika jaskrawymi, czerwonymi lub pomarańczowymi plamami umieszczonymi na brzuchu. Posiada wydatny, kolorowy rezonator na podgardlu, który umożliwia wydawanie charakterystycznego głosu, tzw. kumkania. Odzywające się samce sprawiają, że na tafli wody tworzą się kuliste fale. Kumak składa skrzek, najczęściej 5-50 jaj, na pionowo rosnących roślinach.

Grzebiuszka ziemna

Jest to płaz niewielki, szaro-brązowy,
który wydziela zapach czosnkowy.
Oczy ma wypukłe i duże,
mieszka w głębokiej dziurze.
Grzebiuszka krótkie ma kończyny,
więc utrudniają jej wielkie wyczyny.
Pomagają jednak zagrzebać się norze,
z której wychodzi tylko w nocnej porze.
Odżywia się owadów larwami,
gdy skrycie żeruje w ciemności nocami.
Wiosną samiec wabi samicę stukaniem,
a ona chętnie podąża za nim.
Kijanki grzebiuszki są okazałe,
kilkanaście centymetrów długości całe.
W głębokiej norze płaz ten zimuje,
pod ziemią śpiąc, słodko próżnuje.

*Lukasz Grobelny
Szkoła Podstawowa w Wojciechowie
Gmina Jaraczewo*

*Brygida Rusiecka
Szkoła Podstawowa nr 9 w Gnieźnie
Gmina Gniezno*

Grzebiuszka ziemna (*Pelobates fuscus*)

Z uwagi na donośny głos wydawany przez grzebiuszkę w porze nocnej w okresie godowym nazywa się ją również huczkiem. Z wyglądu przypomina i ropuchę, i żabę. Posiada bardzo wyłupiaste oczy z pionową, charakterystyczną żrenicą oka. Duży łopatkowaty modzel piętowy na stopach sprawia, że błyskawicznie zakopuje się w piaszczystym podłożu. Żyje na lekkich glebach i prowadzi skryty tryb życia, często ukazuje się nagle w trakcie przekopywania przydomowego ogródka. Kijanka grzebiuszki jest wyjątkowa, jej długość przekracza wymiary dorosłego osobnika i może osiągnąć nawet 17 cm.

Ropucha paskówka

Ropucha paskówka jest bardzo mała.
Ma jasny pasek wzdłuż swego ciała.
Mimo że mała, jest bardzo łakoma.
Niewiele ludziom wydaje się znajoma.
Z chęcią zje ślimaka i stawonogi.
Szkoda tylko, że ma krótkie nogi.
Samiec wydaje głos terkoczący,
Który dla samic nie jest męczący.
Niedługo potem sznury skrzeku po stawie pływają.
Kijanki czarne się z niego wylęgają.
Pływają stadnie i ładnie wyglądają,
Bo jaśniejszy brzuszek przecież mają.

*Oliwia Góra
Szkoła Podstawowa w Rojowie
Gmina Ostrzeszów*

*Hanna Fajfer
Szkoła Podstawowa w Ostrowitem
Gmina Ostrowite*

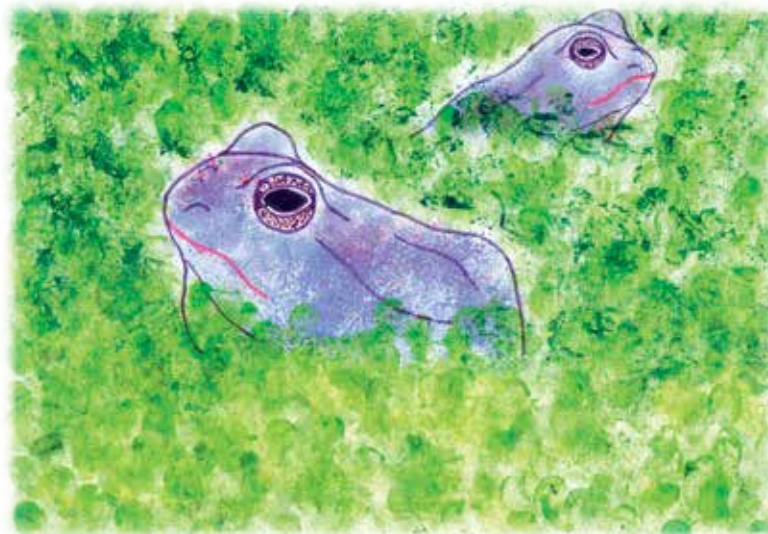
Ropucha paskówka (*Epidaleia calamita* syn. *Bufo calamita*)

Należy do najrzadszych polskich ropuch, żyje najchętniej na suchych terenach. Posiada skórę pokrytą brodawkowatymi gruczołami, za oczami umieszczone są twory zwane parotydami, ma tępy koniec pyska i krótkie kończyny. Przez środek grzbietowej, plamistej skóry przebiega jasna pręga, charakterystyczna dla tego gatunku. Skrzek składany jest na 2-4 rzędowych sznurach długości 100-250 cm i zawiera do 10000 gamet. Ulubionym przysmakiem tych ropuch są ślimaki nagie, głównie pomrowy, na które polują biegając, a nie, jak to robią inni przedstawiciele tej rodziny, skacząc.

Co to oto?

Niewielka, ale większa niż kropelka.
Brunatna, smukła, trochę wypukła.
Pyszczyk nieco wydłużony, ale ostro zakończony.
Skóra delikatna i wilgotna jak kałuża błotna.
Plamki kolorowe, oliwkowe lub brązowe.
Na grzbiecie pas zadziwi Was.
A plamy skroniowe, ciemnobrązowe.
Bywa na łąkach, gdzie niebo w skowronkach.
Na płycznach cichymi głosami buczy zdaniem.
Zimuje na lądzie, rzadziej przesiaduje w wodzie.
Podlega ścisłej ochronie gatunkowej, bezwarunkowej.
No i zagadka gotowa – oto żaba moczarowa.

Filip Giełda
Szkoła Podstawowa w Masłowie
Gmina Dolsk

Maria Małecka
Szkoła Podstawowa nr 4 w Swarzędzu
Gmina Swarzędz

Żaba moczarowa (*Rana arvalis*)

Żaba moczarowa należy do tzw. żab brunatnych o wyraźnie ciemnobrunatnych plamach skroniowych po bokach pyska. Jest najpospolitszym w Polsce płazem bezogoniastym zamieszkującym najczęściej podmokłe łąki. Budzi się jako pierwsza z odrętwienia zimowego, aktywność godową rozpoczyna często w kępach traw wodnych pokrytych jeszcze topniejącym śniegiem. W trakcie godów samce przybierają jasnyniebieski kolor ciała i skupiając się na otwartym lustrze wody oczekują na samice. Skrzek składany jest w pakietach, zwykle jest to 1000-5000 jaj.

Zagadka

Koleżanko i kolego
mam dla was coś ciekawego.
Jeśli interesuje Was mnie poznanie
jedynym sposobem jest zagadki rozwiązanie.
Pysk mam krótki i zaokrąglony
długi ogon, mocno bocznie spłaszczony.
Grzbiet czarny lub brązowy
brzuch natomiast żółto – pomarańczowy.
Na grzbiecie mam charakterystyczny fałd w kształcie grzebienia
ta podpowiedź powinna wam pomóc w odgadnięciu mojego imienia.
Słyszę chłopcy i dziewczęta,
że zagadka już rozstrzygnięta.
Odpowiedź jest dla was jasna,
tak zgadza się, jestem traszka grzebieniasta.

*Kinga Pajchrowska
Szkoła Podstawowa w Urbanowie
Gmina Opalenica*

*Fabian Tomala
Szkoła Podstawowa nr 1 w Międzychodzie
Gmina Międzychód*

Traszka grzebieniasta (*Triturus cristatus*)

Największa z czterech gatunków traszek występujących w naszym kraju. U samców w okresie godowym występują na grzbiecie skórne grzebykowane wyrostki i stąd też nazwa gatunku. Charakterystyczne jest dla nich przewężenie ogonowe, przy końcu tułowia, a także białe kropki występujące na podbrzuszu i czarno-żółte prążki na palcach. Związana jest ze zbiornikami wodnymi, choć chętnie przebywa w wilgotnych miejscach, pod kamieniami lub konarami. Traszka ta posiada zdolność regeneracji utraconych członków. Dorosłe osobniki mierzą do 16 cm długości.

Traszka zwyczajna

Traszka to ogoniasty płaz, bardzo lubi łąkę, pole i las. Jest gatunkiem ziemno – wodnym, dlatego też jest pływakiem dobrym. Skórę ma brązową z czarnymi plamkami, zaś nóżki drobne, cienkie z palcami. Gody odbywają się w kwietniu, maju, wtedy traszki wskazują do stawu. Samica składa tam pojedyncze jajeczka i szybko zawija je w listeczka. Traszka lubi larwy owadów i kijanki innych płazów. Delektuje się pajakami, żywi się też dżdżownicami. Traszka zwyczajna jest ściśle chroniona i przez ekologów bardzo broniona.

*Daria Czerniak
Szkoła Podstawowa w Chrzypsku Wielkim
Gmina Chrzypsko Wielkie*

*Maja Zarychta
Szkoła Podstawowa w Bielawach
Gmina Gronowo*

Traszka zwyczajna (*Lissotriton vulgaris*)

Najpospolitszy płaz ogoniasty występujący licznie w pobliżu małych zbiorników wodnych. Jest mniejsza od traszki grzebieniastej, posiada jaskrawo ubarwiony, plamisty brzuch. Preferuje niziny i lasy, choć zapuszcza się też w góry. Większą część życia spędza na lądzie, ale rozród przebiega w wodzie. Zapłodnienie poprzedza taniec godowy samca. Złożone jaja samica zawija w liście roślin wodnych, wylęgają się z nich kijanki, które po metamorfozie wychodzą na ląd.

Żaba jeziorkowa

Była sobie żabka mała,
która żółtozielony kolor ciała miała.
Na środku grzbietu linię pokazywała,
a pysk wydłużony i spiczasty posiadała.
Żyje trochę na ziemi, trochę w wodzie,
na słonecznione miejsca lubi i podlega ścisłej ochronie.
Zwinnie skacze, doskonale pływa
i rechoczące głosy z siebie wydobywa.
Mieszka w rowach, stawach lub kałużach i
gęsto porośniętych brzegach.
Ulubionym jej przysmakiem są owady,
a gdy się boi, czmycha do wody.

Witold Woźniak
Szkoła Podstawowa w Krobi
Gmina Krobia

Oliwia Kaźmierczak
Szkoła Podstawowa w Miłaczewie
Gmina Malanów

Żaba jeziorkowa (*Pelophylax lessonae*)

Najmniejsza spośród naszych żab zielonych. Ciało dość krępe. Wzdłuż linii kręgosłupa biegnie charakterystyczny rowek. Skóra dość gruba, lekko ziarnista. Kończyny masywne i niezbyt długie. Pysk wydłużony, spiczasty. Oczy są duże, wyłupiaste z poziomymi źrenicami.

Grzbiet o barwie trawiastozielonej lub żółtozielonej z czarnymi plamami i jasną, wąską linią. Okolice pachwin są żółto zabarwione. Podczas godów samce są żółte zwłaszcza na głowie. Prowadzi ziemno-wodny tryb życia. Jest aktywna w ciągu dnia, doskonale pływa i nurkuje, a na lądzie bardzo szybko i zwinnie skacze. W porze godowej samce wydają charakterystyczne rechoczące głosy, którymi wabią partnerki. Samica składa niewielkie pakiety jaj i przykleja je do roślinności wodnej.

Rzekotka drzewna

Rzekotka drzewna to ciekawy płaz,
Który jako jedyny na drzewo wlaź,
Nadrzewny tryb życia prowadzi,
I świetnie sobie radzi.
Skórę ma gładką, wilgotną i cienką,
A posturę delikatną i niewielką.
Ciało jego jest spłaszczone,
I całe trawiastozielone.
Co ciekawe barwa jego ciała się zmienia,
W zależności od temperatury otoczenia,
Jest to typ ciepłolubnego stworzenia,
Zamieszkuje lasy liściaste, zakrzaczone łąki i zadrzewienia.
Pysk ma krótki, kształtu zaokrąglonego,
Długie palce i brzuch koloru białoszarego.
Rzekotka drzewna to płaz pod ścisłą ochroną,
Dlatego wszyscy dbajmy o nią.

*Michalina Rosiak
Szkoła Podstawowa nr 1 w Turku
Gmina Turek*

*Sonia Mikołajczak
Szkoła Podstawowa w Szczodrzykowie
Gmina Kórnik*

Rzekotka drzewna (*Hyla arborea*)

Niewielki, bardzo delikatny płaz. Ciało spłaszczone grzbeto-brzusznie, pokryte delikatną, gładką, cienką i wilgotną skórą o barwie trawiastozielonej. Cechą charakterystyczną jest ciemnoszara smuga przechodząca od otworów nosowych przez bok ciała aż do nasady tylnych nóg. Brzuch jest koloru białoszarego. Pysk krótki i zaokrąglony. Długie palce kończyn zakończone są okrągłymi przylgami, które umożliwiają jej chodzenie po gładkich powierzchniach. Jest to nasz jedyny nadrzewny płaz. Jest gatunkiem ciepłolubnym. Zamieszkuje lasy liściaste, zadrzewienia, zakrzaczone łąki i pastwiska, ogrody i sady. Przeważnie przebywa na gałęziach drzew i krzewów. W porze godowej wędruje do dobrze nasłonecznionych zbiorników wodnych z bogatą roślinnością.

Jaszczurka zwinka

Gad to w Polsce bardzo znany
niezbyt ładny lecz lubiany.
Centymetrów ma 15
to jaszczurka zwinka właśnie.
Krótka głowa, ogon długi
gdy napadną – ogon zgubi.
Talerz świerszczy i ślimaki
to jaszczurki są przysmaki.
Biega w dzień a w nocy śpi
gdy ją złapiesz – powiedz mi.
Ciepłolubny jest z niej gad
w słońcu kamień dla niej w smak.
Kiedy w trawie błysnie zwinka
niech uśmiechnie się twa minka.

*Jakub Gruszczewski
Szkoła Podstawowa nr 9 w Koninie
Miasto Konin*

*Laura Derdas
Szkoła Podstawowa w Ołoboku
Gmina Sieroszewice*

Jaszczurka zwinka (*Lacerta agilis*)

Jeden z czterech występujących w Polsce przedstawicieli gadów łuskonośnych, preferuje trawiaste, nasłonecznione brzegi pól i lasów. Jest większa i masywniejsza od jaszczurki żyworódki, na którą zresztą skutecznie poluje, a jej strona brzuszna jest prawie biała z licznymi ciemnymi kropkami. Samce zwinki, zwłaszcza w okresie godowym, na głowie i po bokach ciała mają zielonkawe plamy. Samice składają w piaszczystym, ciepłym podłożu jaja, z których wylęgają się bardzo ruchliwe młode. Posiadają zdolność do autotomii czyli odrzucania w razie niebezpieczeństwa ogona, i jego późniejszej regeneracji.

Długie życie żółwia błotnego

Nazwa Żółw Błotny już wam wskazuje,
że środowisko wodne on zamieszkuje.
Pływak z niego niebywały,
nurek doprawdy doskonały.
Pod wodą na żaby i rybki poluje,
w mule na dnie do zimowego snu się szykuje.
Karapaks i plastron dobrze go chronią
zaś małe pazury są jego bronią.
Wygrzewać się lubi na słońcu leniwie,
lecz gdy go wystraszysz ucieka płochliwie.
Kiedy potomstwo żółw błotny planuje
samica na łądzie gniazdo buduje.
W sierpniu jak już żółwiątka się wyklują,
czym prędzej do wody maluchy wędrują.
Chrońmy więc wszyscy żółwia błotnego,
by dożyć mógł wieku stuletniego.

*Amelia Ćwirko
Szkoła Podstawowa w Margoninie
Gmina Margonin*

*Monika Ogródowczyk
Szkoła Podstawowa w Miłaczewie
Gmina Malanów*

Żółw błotny (*Emys orbicularis*)

Jedyny w Polsce gatunek żółwia spotykany w środowisku naturalnym. W Wielkopolsce mimo ochrony rezerwatowej jest bardzo rzadki. Może być całkowicie ciemny (m.in. czarno-brązowy) lub posiadać żółte plamy na głowie, szyi i kończynach. Tęczówka oka u samic jest żółta lub zielonkawa, u samców brązowa, brązowo-żółta, ruda i ceglasto-ruda. Poza tym samce mają wklęsłą brzuszną płytę (plastron), a na palcach kończyn przednich mają nieco dłuższe pazury. Poluje i odżywia się wyłącznie pod wodą. Bywa mylony z amerykańskim żółwiem czerwonicym coraz częściej spotykanym w Polsce.

Zaskroniec

Ludzie się mnie boją
i jak wryci stoją.
Bo wyglądam jak żmija,
i w kłębek się zwijam.
Żółte plamki mam na głowie,
a znawca Ci powie,
że bać się nie ma czego,
koleżanko i kolego.
Tak jak inne gady
jem gryzonie i owady.
To już wierszyka koniec.
O sobie opowiadał zaskroniec.

*Jan Niewiadomski
Szkoła Podstawowa nr 4 w Swarzędzu
Gmina Swarzędz*

*Agata Drabina
Szkoła Podstawowa nr 1 w Turku
Gmina Turek*

Zaskroniec zwyczajny (*Natrix natrix*)

Posiada charakterystyczne, żółte (u młodych osobników – jasnopomarańczowe) półksiężycy po bokach z tyłu głowy oraz centryczną żrenicę oka. Na wierzchu głowy widoczne są duże łuski. Składa kilkanaście wydłużonych jaj, z których wykluwają się młode długości 18-20 cm (w niektórych północnych obszarach zasięgu są jajożyworodne). W przypadku zagrożenia wyrzucają z kloaki ciecz o bardzo nieprzyjemnym zapachu. Doskonale pływa po powierzchni wody. Po przebudzeniu z odrętwienia zimowego kłębowiska tych węży spotkać można na brzegach dobrze nasłonecznionych strumieni śródpolnych.

Padalec

Chociaż ta istotka żywa, trochę śmiesznie się nazywa,
a jej nazwa czasem bywa dla niektórych obraźliwa,
jest to pełzające zwierzę, chociaż wcale nie jest wężem.
Brąz, miedziany oraz szary, są Padalca kolorami.
Jest pokryty łuseczkami i w paski dekorowany.
Stery desek i skraj lasu, upodobał sobie zrazu.
Je ślimaki i dżdżownice, bo smakują wyśmienicie,
zwłaszcza rano i o zmroku, bo nie lubi zbytnio tłoku.
Gdy się czuje zagrożony potrafi odrzucać ogon.
Rodzi się w osłonkach jajowych i zapada w sen zimowy.
Jest to gatunek chroniony, przez przyrodników wyznaczony.

*Alicja Bryl
Szkoła Podstawowa w Dąbiu
Gmina Dąbie*

*Joanna Hadrych
Szkoła Podstawowa w Korytach
Gmina Raszków*

Padalec (*Anguis fragilis*)

Wyglądem przypomina węża, lecz jest jedyną w naszym kraju beznogą jaszczurką. Ciało ma w różnych kolorach: brązowym, miedzianym, jasnoszarym, ciemnoszarym lub ołowianoszarym, pokryte bardzo małymi łuskami. Czasami wzdłuż grzbietu przebiegają wąskie, ciemne paski. Samica jest większa od samca i może mieć do 50 cm długości. W sytuacji zagrożenia odrzuca ogon. Zamieszkuje słoneczne polany, skraje lasów, widne lasy lub inne tereny porośnięte drzewami. Na kryjówki wybiera butwiejące pnie drzew, płaskie kamienie, sterty desek. Aktywny jest zwłaszcza o zmroku i wcześniej rano. Wczesną wiosną odbywa gody, a następnie, po ciąży trwającej 3 miesiące samica rodzi od kilku do kilkunastu młodych w osłonkach jajowych. Młode wydostają się z nich rozrywając je lub przewiercając się przez nie w trakcie porodu lub też niedługo po nim Jesienią szuka odpowiednich kryjówek w postaci nor, jam pod korzeniami drzew, szczelin skalnych i zapada w sen zimowy.

Żmija zygzakowata

Jestem jadowitym gadem,
Małe gryzonie są moim obiadem.
Me całe ciało pokryte łuskami,
Oczy błyszczące z pionowymi źrenicami.
Zygzak na grzbiecie mój znak rozpoznawczy.
Głowa trójkątna i syk ostrzegawczy.
Jestem aktywna o zmierzchu i w nocy,
Ale i za dnia spojrzysz w moje oczy.
Wilgotne łąki, lasy, torfowisko,
To drodzy słuchacze jest moje siedlisko.
Wybieram miejsca nasłonecznione,
tam dla mnie warunki życia wymarzone.
Moja ssssława nie przemija
jestem ... Zygzakowata Żmija!

*Michalina Dajewska
Szkoła Podstawowa nr 2 w Lesznie
Miasto Leszno*

*Zuzanna Sternal
Szkoła Podstawowa nr 4 w Grodzisku Wielkopolskim
Gmina Grodzisk Wielkopolski*

Żmija zygzakowata (*Vipera berus*)

Jedyny w Polsce jadowity wąż występujący najczęściej na leśnych polanach lub torfowiskach. Nie jest agresywna, jej ukąszenie jest raczej przypadkowe. Ma krótki esowaty ogon i trójkątną głowę z wydzielonym przewężeniem szyjnym. Na głowie posiada drobne łuski, a źrenica oka jest pionowa, z reguły widoczna jest też wstęga kainowa w postaci zygzaka na grzbiecie ciała. Poszczególne osobniki mogą być brązowo-rudawe, siwo-szare lub całkowicie czarne. Samce są z reguły mniejsze, choć samice mają niewiele ponad pół metra. Jest żyworodna, młode rodzą się pod koniec lata. Jest pożyteczna, odżywia się przede wszystkim gryzoniami.

Rozwiąż krzyżówkę i odczytaj hasło:

1.	1									8			
2.	6												
3.						5							
4.			7									4	
5.	3												
6.				2									10
7.						9							

1. Największa traszka występująca w naszym kraju.
2. Jedyna beznoga jaszczurka występująca w Polsce.
3. Inna nazwa huczka.
4. Gad z pancerzem występujący w Polsce.
5. Nadrzewny płaz to rzekotka
6. Wydaje charakterystyczny głos zwany kumkaniem.
7. Posiada zdolność do autotomii.

Hasło:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Poznawaj z nami przyrodę Wielkopolski!

W tym celu zapraszamy do Ośrodków Edukacji Przyrodniczej

Zadaniem Ośrodków Edukacji Przyrodniczej w Łądzie i w Chalinie jest prowadzenie edukacji przyrodniczej, w szczególności dla dzieci i młodzieży. W obu placówkach organizowane są jedno- i kilkudniowe pobyty w ramach tzw. „Zielonych Szkół”, podczas których można skorzystać z gotowych programów lub przeprowadzić własne zajęcia. W ośrodkach mogą odbywać się także kursy, szkolenia, konferencje, spotkania integracyjne, a nawet pobyty wypoczynkowe.

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Chalinie

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Chalinie położony jest w Sierakowskim Parku Krajobrazowym i działa już od 1997 roku. OEP Chalin dysponuje dobrą bazą, w skład której wchodzi: odrestaurowany stary dwór, nowowypbudowana baza noclegowa z 40 miejscami, park przydworski z pomnikami przyrody oraz pięciohektarowy teren o charakterze dydaktyczno-rekreacyjnym. Na terenie Ośrodka mają swój początek wytyczone i opisane 3 ścieżki dydaktyczne oraz 6 tras Nordic Walking. Do dyspozycji gości przygotowano wigwam mogący pomieścić około 60 osób, plac zabaw dla najmłodszych, ogródek ziołowo-kwiatowy oraz rowery. Po wcześniejszych uzgodnieniach pobyt w Chalinie można wzbogacić o przejażdżkę końmi pod wierzch lub bryczkami, wędkowanie z pozwoleniem, wizytę na pływalni lub kręgielni oraz zorganizowane wycieczki po Wielkopolsce.

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Łądzie

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Łądzie jest dość młodą placówką, swoją działalność rozpoczął wiosną 2006 r. Położony jest na terenie malowniczego Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego, ok. 25 km na zachód od Konina. Ośrodek dysponuje salą konferencyjno-wykładową na ok. 80 osób, pracownią laboratoryjno-komputerową, salami wystawowymi, bazą noclegową na 50 miejsc, tablicą edukacyjną z głosami zwierząt, rowerami oraz sprzętem do obserwacji ornitologicznych. Wszystko to znajduje się w wyremontowanym, zabytkowym dworku z XIX wieku, otoczonym 3,5 ha parkiem z pomnikowymi drzewami.

Uczniowie w ramach zajęć na „Zielonych Szkołach” mogą uczestniczyć w wycieczkach autokarowych i pieszych po Nadwarciańskim i Powidzkim Parku Krajobrazowym, ciekawych prelekcjach oraz zajęciach z wikliniarstwa.

OEP w Chalinie na terenie
Sierakowskiego Parku Krajobrazowego

OEP w Łądzie na terenie
Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego

Ośrodki są czynne przez cały rok. Informacje o pełnej ofercie można otrzymać pod następującym adresem:

Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego

Plac Wolności 18, 61-739 Poznań

e-mail: zpkww_sekretariat@zpkww.pl

Rezerwacje tel.: 61 65 54 657

Sekretariat tel.: 61 65 54 650, fax: 61 65 54 652

www.zpkww.pl

www.ekoedukacja.com.pl

Niniejsza publikacja skierowana jest do najmłodszych mieszkańców województwa wielkopolskiego i ma na celu przybliżenie im 15 wybranych gatunków gadów i płazów żyjących na terenie wielkopolskich parków krajobrazowych. Aby forma i treść publikacji były przystępne dla dzieci i odzwierciedlały dziecięcy sposób postrzegania świata, przyjęto zasadę „dzieci – dzieciom”. Dlatego wierszyki i ilustracje zawarte w tej książeczce są dziełem uczniów klas IV-VI szkół podstawowych z terenu Wielkopolski, laureatów I miejsc II edycji konkursu przyrodniczo-artystycznego pn.: „Przyrodnicze rymowanie – otaczającego świata poznawanie – gady i płazy wielkopolskich parków krajobrazowych” zrealizowanego w 2014 r. przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego i Ligę Ochrony Przyrody Okręg Poznań.

